

Adolf Heyduk: Ptačí motivy — Sekerník

Nové knihy lyriky p. Heydukovy stojí pod Novými cigánskými melodiemi, o tom nemůže být pochyby nikomu, kdo správně oceňuje jeho talent. Pověděl jsem nedávno v těchto listech,¹ v čem vidím charakteristikon jeho. A pověděl jsem také, jak často proti němu pan autor hřeší, jak důvtípkovaností, rétorickou hledaností, zvláštní barokní šroubovaností a pointovaným vykořisťováním látky à tout prix, jak vším tím štěrkem zasypává tenký, ale čistý pramen své pravé lyrické, melodicky plynulé a průhledné inspirace.

Takový břich je také z větší části přítomná kniha. Je to většinou Heyduk horšího zrna, Heyduk popisný, vtipný, chcete-li, vynalézavý, vypilovaný . . . ale bohužel, málo Heyduka lyrika, lyrika názorného a hybného, zpěvného, čistého, tekutého a zceleného přítom jako voda v potoce a slunce na nebi. Básníková základní myšlenka byla již málo šťastná, málo v jádře básnická. Vezměte si jen obsah a čtete názvy básní. Samé skoro vlastní jméno, samý přírodopisný název. Dělá to dojem, jako by si vzal p. Heyduk důkladnou nějakou monografii o našich ptácích a složil přísahu, že na každou species tam popsanou vyrobí jedno poema. A kniha je skutečně také mnoho popisná a málo zpěvná, jiskrná vlastními básnickými prvky, prvky a tóny *pravé* a *pojmové* lyrickými. Básník popisuje, vykládá, řeční, domlouvá, napomíná, žertuje . . . všecko . . . všecko . . . jen málo pravé lyrické noty, toho zpěvného roztavení a rozlití duše, které je, jak každý, kdo poesii psychologicky studoval, nevývratně ví, to nejvzácnější koření, jež nelze nahradit žádnými jinými sebe vtipněji a hladčeji zřymovanými . . . *nápady* a *výklady*.

K tomu přistupuje ještě jeden moment, jenž nám knihu p. Heydukovu odcizuje a činí méně záživnou. Je to zvláštní snaha Heydukova, vysoukávat z přírody právě *motivy* . . . vyhledat na každém ptáku něco, nač by se dala zapříst pointa, vtip, hra slovní nebo pojmová . . . z čeho by se dal vysoukat nějaký *alegorický* nebo *satirický* nebo *elegický* efekt. To není pravá, ryzí, lyrická inspirace. Ta si nevede takto. To je práce vtipu a kombinace, a té se právě lyrika, pravá hrudní lyrika vyhýbá. Čekal jsem knihu *lyriky přírodní*, pravé, v sebe zapomenuté, ve své hutné

1 - [Viz zde str. 494—496].

plnosti utonulé lyriky přírodní, jak nám některá její čísla Heyduk již dříve, před lety, podal. A místo toho samá *analogie s člověkem, se společností, národem* atd. Příroda není tu nic, v čem člověk utone . . . naopak, pro básníka je, zdá se, jen proto, aby mu připomínala něco jiného než sebe. Není mu ničím pro sebe, ničím, co stačí vyplnit duši člověka, s čím lze splynout v nejdůvěrnější a nejhlubší prolnutí, v tajemnou kosmickou jednotu, pantheistní lázeň, jak ji znali právě největší a nejryzejší lyrikové.

Zdá se mi, že tendence motivová odvrací Heyduka v této knize od pochopení přírody veliké, tajemné, neobsáhlé, od jednoty její a utonutí lidské duše v jejím ohromném, věčném přibuzenství lásky a ducha, života i smrti. Tím, že hledá všude samou alegorickou a morální tendenci a pointu, ztrácí, myslím si, se zřetele názor na přírodu jednotnou, hlubokou a temnou, na poměr její v člověku, vedle člověka, za člověka. Pan Heyduk v Ptačích motivech hledá na jevech přírodních ne jejich přirozenou, dojmovou, bezprostřední sílu, krásu, ráz . . . nedívá se na ně jako na jevy krásné o sobě a dostačující sobě krásou svou . . . nýbrž jako na skryté symboly, alegorie, *narážky na člověka*. Příroda je v této knize málo sama o sobě, je tu spíše nositelkou důvtipných point a moralistních vztahů. *Člověk, stále člověk*. Příroda ho napodobí, mluví k němu, napomíná ho a člověk obráceně zase přírodu. Nějaký *anthropocentrismus* číší z tohoto stanoviska a zaviňuje tak již základním ponětím, že nám, kteří jsme toto hledišť překonali a jimž připomíná příliš způsob středověkého nazírání na přírodu, kniha Heydukova zní cize a (zde to není frází) nemoderně.

Tím neříkám, že v knize není několik plných a v čisté hlatě lyrické vyhraněných čísel. Jsou tam, ale dusí je jiná, spíše rétorická než básnická. Snad je i mezi těmito řada kusů vtipně myšlených, dobře rozvržených, jasně komponovaných, upřímně míněných — nepochybuju o tom. Ale to vlastní, ta esence heydukovská, ten plný prsní tón lyrický, to, co dělá lyriku lyrikou, základná, stříbrná intonace náladová, to, čím dýchají trávy, voní lesy, běží oblaka a svírá se srdce — toho je tu málo,

O *Sekerníku* nelze mnoho říci. Je to povídka úzkého rámce, svěže vypravovaná, bez zvláštní novosti a hloubky v charakteristice figur, ale pečlivě studovaného ústředí a místního koloritu. Nemá zvláštního významu v dílech Heydukových, myslím, ale nechte se nepřijemně.